

Ergenlerin Öznel İyi Oluşlarıyla Aile Ortamları Arasındaki İlişki

Yrd. Doç. Dr. Ali ERYILMAZ*

Öz

Bu çalışmada ergenlerin öznel iyi oluşları ile aile ortamları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya Ankara'da genel lise öğrenimine devam eden, 14–17 yaşları arasında 124 (% 49.2) kız ve 128 (%50.8) erkek olmak üzere toplam 252 lise öğrencisi katılmıştır. Çalışmada Ergen Öznel İyi Oluşu Ölçeği ve Aile Ortamı Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi, çoklu regresyon tekniğiyle analiz edilmiştir. Çalışmada, aile ortamındaki birlik düzeyinin yükselmesine paralel olarak ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin de yükseldiği bulunmuştur. Aile ortamındaki kontrolün, ergen öznel iyi oluşu ile ilişkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Aile ortamının ergen öznel iyi oluşunu %26 oranında açıkladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, öznel iyi oluş ve aile ortamı arasında istatistikî açıdan anlamlı ve önemli bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. Bu çalışmanın bulguları, öznel iyi oluşu artırma programlarında kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Öznel İyi Oluş, Aile Ortamı.

Abstract

The Relationship Between Adolescents' Subjective Well-Being and Family Environment

This study examines the association between family environment and subjective well-being among Turkish adolescents. The participants of the study include a total of 252 adolescents (128 male and 124 female). The ages of them range between 14 and 17. The data of the study were obtained through the use of the Adolescents' Subjective Well-Being Scale and Family Environment Scale. The data were analyzed through using of multiple regression analysis method. The findings obtained indicate that the unity in the adolescents' family was related with adolescents' subjective well-being, and also control in the adolescents' family was not related with adolescents' subjective well-being. These variables explain 26 % variance of adolescents' subjective well-being. The findings of the study suggest that there is a statistically significant relationship between adolescents' subjective well-being and their family environment. Results of this study may be used for improving subjective well being program.

Key Words: Adolescent, Subjective Well Being, Family Environment.

(*) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

Giriş

Mutlu olmak, insanlar için önemli ve ulaşılmak istenen bir amaçtır. Psikolojide mutluluk, öznel iyi oluş kavramıyla ele alınır (Deiner, 1984; Hyborn, 2000). Öznel iyi oluş, bireylerin yaşam doyumu, olumlu ve olumsuz duygulanım açısından yaşamlarını ve kendilerini değerlendirmeleri ve yargı bildirmeleri anlamına gelmektedir (Deiner, 2001). Bireylerin, olumlu duygulara sıklıkla ve olumsuz duygulara çok az sahip olmaları ve yaşamlarından da doyum almaları, onların yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip olduklarını göstermektedir (Lyubomirsky, Sheldon ve Schkade, 2005).

Öznel iyi oluş literatürü incelendiğinde, daha çok yetişkinler üzerinde çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Deiner, 2001). Buna karşın ergen öznel iyi oluş literatürü de yavaş yavaş gelişmektedir. Uluslar arası ve ulusal ilteratür incelendiğinde, ergen öznel iyi oluşunun pek çok değişkenle ilişkili olduğu bulunmuştur. Uluslar arası literatürde ergen öznel iyi oluşunun demografik, çevresel ve kişisel değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Yapılan çalışmalara göre, cinsiyet, yaş ve eğitim gibi demografik değişkenlerin ergenlerin öznel iyi oluşlarıyla düşük düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir (Gilman ve Huebner, 1997; Huebner, Drane ve Valois, 2000). Komşularla olan ilişkiler (Morris ve Winter, 1978), amaçlı etkinliklere katılma (Gilman ve Huebner, 2006), annenin ve babanın ölümü, depresyon gibi geçici ve sürekli olan yaşam olayları (McCullough, Huebner ve Laughlin, 2000), çevresel faktörler bağlamında ele alınmıştır. Bu değişkenlerin ergenlerin öznel iyi oluşlarıyla orta düzeyde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Özsaygı, denetim odağı (Huebner, 1991), duygusal dengesizlik ve dışa dönüklük kişilik özellikleri (Mcknight, Huebner ve Suldo, 2002), bağlanma (Nichkerson ve Nagle, 2005) gibi değişkenler kişinin içindeki psikolojik yapılar olarak ele alınmıştır. Bu faktörlerle ergen

öznel iyi oluşu arasında, yüksek düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Ulusal literatürde ise, ergen öznel iyi oluşu; öznel iyi oluş açısından normal ve sorunlu ergenlerin (Köker, 1991), suç işleyen ve işlemeyen ergenlerin karşılaştırılmaları (Nalbant, 1993); öznel iyi oluş ile cinsiyet, sosyometrik statüler gibi değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Saföz-Güven, 2008); ergen öznel iyi oluşu ölçeğinin (Eryılmaz, 2009) geliştirilmesi gibi alanlarda incelenmiştir.

Literatür incelendiğinde, ergenlerin öznel iyi oluşları üzerinde ailenin önemli etkisinin olduğu görülmektedir (Rask, Kurki ve Paavliani, 2003). Bu bağlamda, ailenin işlevi ve yapısı üzerinde durulmaktadır. Aile, bireylere toplumsal değerleri, tutumları ve ailenin ait olduğu alt kültürün değerlerini öğretir (Hoopes, 1987). Aile, bireyleri toplumsallaştırırken aynı zamanda bireylerin bedensel, bilişsel ve ahlakî açıdan gelişimlerine de katkıda bulunur. Aile yapısı, bireylerin topluma uyum sağlamlarına aracılık eden ve aile değerlerini kuşaktan kuşağa aktaran aile kompozisyonudur (Zinn ve Eitzen, 1990). Aile yapısını oluşturan iletişim, birlik, yönetim, yetkinlik, duygusal bağlam, doyum ve direnç olmak üzere yedi önemli boyut bulunmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996). Aile ortamı ise, aile yapısı içerisindeki kişiler arası ilişkilerin niteliğine bağlı olarak gelişen kişiler arası atmosfer olarak tanımlanmaktadır (Fowler, 1982). Aile ortamı, aile üyelerinin ortak amaçlarını, stratejilerini, kaynaklarını ve deneyimlerini içeren bir kavramdır. Aile ortamının iki önemli alt boyutu vardır. Bunlardan ilki, birlik-beraberliktir. Birlik-beraberlik, aile üyelerinin birbirlerine bağlılıklarını ve birbirlerine karşı açık olmalarını ifade eder. Aile kontrol boyutu ise, aile kurallarında, düzeninde katılık ve planlı bir örgütlemeyi belirtir (Fowler, 1980).

Literatürde, aile yapısının ve aile ortamının ergenlerin olumlu ve olumsuz davranışlar sergileme-

leriyle ilişkisinin incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan çalışmalara göre, ailesi tarafından anlayış ve destek görmeyen, çatışmalı bir aile ortamında yaşayan ergenlerin problemleri davranışlar sergiledikleri sonucuna varılmıştır (Barrera ve Li, 1996; Stevens, 2002). Bu sonucun nedeni olarak, ailedeki tutarsızlıklar ve düzensizlikler görülmüştür. Bu nedenler, ergenlerin uyumlarını bozarak onların gelişimlerini olumsuz yönde etkilemiştir (Rey ve Plapp, 1989). Öte yandan, ailesiyle olumlu ilişkileri olan, ailesi tarafından desteklenen ve kabul gören ergenlerin, şiddet, depresyon ve kaygı gibi psikopatolojileri daha az sergiledikleri sonucuna varılmıştır (Buist, Dekovic, Meeus ve Van Aken 2004; Estevez ve ark., 2005).

Ergenler, yaşamlarının büyük bir kısmını aileleriyle geçirmektedirler. Bu noktada, ergenlerin aileleriyle kurmuş oldukları ilişkileri, diğer insanlara ve tüm yaşama yönelik göstermiş oldukları tutumlarının ve davranışlarının temelini oluşturmaktadır (Yavuzer, 2003). Bu nedenle, ergenlerin öznel iyi oluşları üzerinde, onların ailelerinin önemli ve doğrudan bir etkisi bulunmaktadır. Örneğin; aile içerisinde açık iletişimin, karşılıklı duygusal yakınlığın olması, ergenin kendisini aileden yalıtılmış hissetmemesi, etkileşimde güvenin olması durumunda ergen öznel iyi oluş düzeyinin yükseldiği bulunmuştur (Rask, Kurki ve Paavlianien, 2003). Ergen öznel iyi oluşu üzerinde etkili olan, güvenli ev ortamı, sevgi atmosferi, açık iletişim, aile üyesinin aileye katılımı (ait olma), dışsal ilişkiler ve aile içerisinde kişisel önem duygusunun hissedilmesi gibi aile ile ilgili altı faktör bulunmuştur (Joronen ve Kurki, 2005). Zor işlerin üstesinden gelmek, destekleyici anne-babaya sahip olmak, olumlu yaşam olaylarını deneyimlemek ve önemli bireylerle gerçekleştirilen ilişkiden yüksek düzeyde doyum almak, ergenlerin öznel iyi oluşlarını olumlu yönde etkilemektedir (Park, 2004). Yapılan diğer çalışma-

lara göre, aile yapısındaki değişiklikler (Huebner ve Drane, 2005), ebeveynlik davranışları (Huebner, 2004) ile ergen öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur.

Aile ortamının çeşitli değişkenlerle ilişkisinin ele alındığı çalışmalar, ulusal literatürde de bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de aile ortamı ile sağlıklı gençlerde öz bakım gücü (Nahcivan, 1993), duygu durum bozukluğu ve psikotik hastaların hastaneye yatış sıklığı (Dündar, 1999) ve duygusal zekâ (Özabacı, 2006) gibi değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tüm bu çalışmalara karşın ulusal literatürde, ergen öznel iyi oluşu ile aile ortamı arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmaların olmadığı görülmektedir. Oysaki ergenlik, bedensel, bilişsel, toplumsal ve ahlakî açıdan çeşitli değişikliklerin yaşandığı bir dönemdir (Huebner, 1991). Bu dönemdeki değişimlerin sonucunda gerçekleşen gelişim, ergenler için, okula karşı ilgisizlik, depresyon, çaresizlik, madde bağımlılığı gibi uyum sorunlarını da beraberinde getirmektedir (McCullough, Huebner ve Laughlin, 2000; Mcknight, Huebner ve Suldo’nun, 2002). Ergenlerin bu süreci sağlıklı bir şekilde geçirmeleri için, aileden kaynaklı ruh sağlıklarını koruyucu özelliklerin belirlenip uygulamaya konması gereklidir. Öznel iyi oluş ve aile ortamı arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalara bakıldığında, bu çalışmaların büyük bir çoğunluğunun ergenler üzerinde gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu bilgilerden ve bulgulardan hareketle, bu çalışmada ergenlerin öznel iyi oluşları ile aile ortamları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu çalışma, ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Çalışmada, aile ortamı ile ergen öznel iyi oluşu arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, aile ortamının ergen öznel iyi

oluşunu ne düzeyde açıkladığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yönteminden faydalanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmaya, 2010–2011 Eğitim-Öğretim Yılında, Ankara’da genel lise öğrenimine devam eden, 14–17 yaşları arasında 124 (% 49.2) kız ve 128 (%50.8) erkek olmak üzere toplam 252 lise öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin 157’si (%62.3) dokuzuncu sınıf, 80’i (%31.7) onuncu sınıf ve 15’i (%6) on birinci sınıf öğrencisidir. Lise öğrencilerinin 98’i (%38.9) 14 yaşında, 110’u (%43.7) 15 yaşında, 33’ü (%13.1) 16 yaşında ve 11’i (%4.4) 17 yaşındadır.

Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları

Araştırmada Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Aile Ortamı Ölçeği kullanılmıştır. Aşağıda, ölçeklerin psikometrik özellikleri yer almaktadır.

Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği: Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği, Eryılmaz (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, ergenlerin yaşamın çeşitli alanlarındaki doyumlarını ve olumlu duygulanımlarını içeren 15 maddeden oluşmaktadır. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği, aile ilişkilerinde doyum, yaşam doyumunu, olumlu duygular ve önemli kişilerle ilişkilerde doyum olmak üzere dört alt faktörden oluşmaktadır. Bu dört boyutun açıklanan varyansı 61,64’tür. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik değeri 0.87, Sperman–Brown değeri ise 0.83’tür. Ölçeğin uyum geçerliğine Eryılmaz ve Atak (2011) yaşam doyumunu ölçeği ile bakmışlardır. Yapılan analizlerin sonucunda, yaşam doyumunu ve ergen öznel iyi oluşu arasında ($r = 0.47, p < .01$) orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bireylerin öznel iyi oluşlarını değer-

lendirmede, ölçeğin alt boyutları ve toplam puanı kullanılabilir. Ölçekten alınan toplam puan yükseldikçe bireylerin öznel iyi oluş düzeyleri de yükselmektedir.

Aile Ortamı Ölçeği (Family Environment Questionnaire): Aile ortamı ölçeği, Fowler (1982) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin, Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, Usluer tarafından (1989) yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe Formunda birlik-beraberlik ve kontrol (denetim) olmak üzere iki alt boyut bulunmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık değerleri, birlik-beraberlik alt boyutu için 0.82 ve kontrol alt boyutu için 0.74 bulunmuştur. Ölçeğin faktör yapısı ve güvenilirliği bu çalışma grubunda da incelenmiştir. Ölçeğin faktör yapısı, açımlayıcı faktör analizi yöntemiyle incelenmiştir. Faktör analizinde iki boyutlu ölçeğin açıkladığı varyans, % 43.79 olarak bulunmuştur. Birlik-beraberlik boyutu için ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0.73 ve kontrol boyutu için Cronbach Alfa değeri 0.68 olarak bulunmuştur.

Bulgular

Araştırma bulguları, iki ana başlık altında ele alınmıştır. Öncelikle araştırma kapsamında ele alınan değişkenlerin betimsel istatistikleri incelenmiştir. Daha sonra, çoklu regresyon analizi sonuçlarına değinilmiştir.

Araştırmada Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler

Araştırmada, ergen öznel iyi oluş ölçeği toplam puanı ve aile ortamı ölçeği kontrol ve birlik-beraberlik alt boyutları toplam puanları ele alınan değişkenlerdir. Bu değişkenlere ilişkin ortalama değerleri ve standart sapma değerleri Tablo-1’de ele alınmıştır.

Tablo 1- Araştırmada Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

	Ortalama	Standart Sapma
Öznel İyi Oluş	51,07	6,38
Birlik-Berberlik	45,44	5,59
Kontrol	25,83	4,05

Tablo-1 incelendiğinde, araştırma grubunda yer alan ergenler için ergen öznel iyi oluş ölçeği puanları ortalamasının 51,07 ve standart sapmasının 6,38; aile ortamı ölçeği birlik-beraberlik boyutu puanları ortalamasının 45,44 ve standart sapmasının 5,59; kontrol boyutu puanları ortalamasının 25,83 ve standart sapmasının 4,05 olduğu görülmektedir.

Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Çalışmada, ergenlerin öznel iyi oluşları ile aile ortamı ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiler çoklu regresyon analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analiz sonuçları, Tablo-2' de gösterilmiştir.

Tablo 2- Aile Ortamı Birlik ve Denetim Ergenlerin Öznel İyi Oluşlarını Yordama Düzeyi

	B	SEB	Beta	t	p
Birlik-Berberlik	1,22	,18	,54	6,61	,00
Kontrol	-,22	,26	-,07	-,85	,39

Tablo-2 incelendiğinde, çoklu regresyon analizi sonuçları görülmektedir. Sonuçlara göre, aile ortamının ergenlerin öznel iyi oluşlarını anlamlı ve önemli düzeyde açıkladığı görülmektedir ($R=,51$; $R^2=,26$; $F=29,52$; $p<.01$). Regresyon eşitliğinde aile ortamı birlik-beraberlik boyutunun ($\beta= ,54$; $p<.01$) ergen öznel iyi oluşu ile anlamlı düzeyde ve pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Öte yandan aile ortamı kontrol boyutu ile ergen öznel iyi oluşu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuçlara göre, ilgili değişken-

ler, ergenlerin öznel iyi oluşlarındaki varyansın % 26'sını açıklamaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, ergenlerin öznel iyi oluşları ile aile ortamları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, aile ortamında aile birliği-beraberliğini hisseden ergenlerin, öznel iyi oluş düzeylerinin de anlamlı ve önemli düzeyde yükseldiği sonucuna varılmıştır. Öte yandan, ailede sıkı bir denetimin ve kontrolün olması, ergen öznel iyi

oluşunu anlamlı bir düzeyde açıklamamıştır. Çalışmanın bu bölümünde bulgular, literatür bağlamında ele alınıp tartışılmıştır.

Literatür incelendiğinde, ergenlerin ailelerinin, onların öznel iyi oluşları üzerinde önemli düzeyde etkileri olduğuna ilişkin çalışma bulguları görülmektedir (Huebner, 2004; Huebner ve Drane, 2005; Joronen ve Kurki, 2005; Park, 2004; Rask, Kurki ve Paavlianien, 2003). Bu çalışmanın bulguları, genel olarak anılan çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Farklı kültürlerde de olsa ergenlerin yaşadıkları aile ortamlarının onların öznel iyi oluşlarında etkili olduğu görülmektedir. Bu noktada bu çalışmanın bulguları, literatüre katkı sağlamıştır. İlerleyen süreçte, kültürler arası çalışmalarla alanın zenginleşmesine katkıda bulunulabilir.

Bu çalışma bulgularına bakıldığında, aile ortamındaki birliğin-beraberliğin ergen öznel iyi oluşu ile önemli ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Literatürde aile ortamında, birliğin-beraberliğin önemine ilişkin kuramsal açıklamalar bulunmaktadır. Örneğin; “*Aile Sistemi Kuramı*” na (Minuchin ve Fishman, 1981) göre, ailede birlik duygusunun olması aile bütünlüğü için önemlidir. Aile bütünlüğü içerisinde yer alan bireyler, karşılıklı saygıya dayalı olarak ihtiyaçlarını giderdikleri için mutlu bir yaşam sürdürmektedirler. Bu çalışma bulguları, sistem yaklaşımının kuramsal açıklamalarını doğrular niteliktedir.

Ergen öznel iyi oluşunun aile ortamındaki birlik-beraberlik boyutuyla ilişkili olması, Türk toplumundaki ilişkisel-özerk benlik özellikleriyle açıklanabilir. Bilindiği gibi kültürler bireyci ve toplulukçu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Markus ve Kitiyama, 1991). Türkiye sanayileşme ile birlikte daha çok bireyci özellikler sergileyen toplumlar sınıfına yaklaşırken, bireyci ve toplulukçu toplumlardan da

farklı bir aile yapısı sergilemektedir. Sanayileşme ile birlikte çocuğun ekonomik değerinden ziyade psikolojik değeri önemsendiği için aile yapısı dönüşüme uğramıştır. Bu değişimin bir sonucu olarak, aile çocuğun sevgi, ait olma, özerklik gibi psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı kurum haline dönüşmüştür (Kağıtçıbaşı, 1996; 2000). İlişkisel-özerk benlikten dolayı, özellikle ilişkiselliğin etkisiyle, aile ortamında grup bütünlüğünü sağlamak adına aile birliği ve beraberliği önemlidir. Bütünlüğün ve birliğin bozulması, ilişkiselliğe zarar vermektedir. Ailede bireyler, bu birliği ve bütünlüğü sağlayarak mutlu olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996; 2000; Markus ve Kitiyama, 1991). Sonuçta bir grup ortamında yaşanan mutluluk, grubun üyelerinden olan ergenleri de mutlu etmiş olabilir. İlerleyen süreçte bireyci-toplulukçu kültür bağlamında ergen öznel iyi oluşu ve aile ortamı arasındaki ilişkiler incelenerek bu konuya açıklık getirilebilir.

Çalışmada kontrol boyutunun ergen öznel iyi oluşu ile anlamlı düzeyde ilişkili olmaması, bu çalışmanın ilginç bir bulgusudur. Ergenlerin öznel iyi oluşlarının, aile ortamı kontrol boyutuyla ilişkili olmamasının nedeni, ergenlerin gelişimsel açıdan elde ettiği kazanımlar olabilir. Bilindiği gibi, ergenlik döneminde ergenlerde pek çok yönden değişiklik gerçekleşmektedir. Bu dönemde ergenler, bilişsel, sosyal, bedensel ve psikolojik açıdan önemli değişimler ve dönüşümler yaşamaktadırlar. Psikolojik açıdan ergenlikte değişimin yaşandığı kimlik ve özerklik gelişimi olmak üzere iki önemli alan bulunmaktadır (Bjorklund, 2000; Erikson, 1984; Yavuzer, 1993). Ergenlikte kimliğin ve özerkliğin gelişimi ile birlikte ergenler, seçenekler oluşturma, kendi başlarına karar alma, aldıkları kararların sorumluluklarını üstlenme durumuyla karşı karşıyadırlar. Ergenlerin bu gelişim sürecini sağlıklı bir şekilde atlatmaları için kontrol edilmekten ziyade desteklenmeye, rehberlik edilmeye ve cesaretlendirilmeye

ye ihtiyaçları bulunmaktadır. Aile ortamındaki aşırı kontrol, ergenlerin bu gelişim alanlarında rahat denemeler yapmalarını engellemiş olabilir. Bu durumun bir sonucu olarak, ergenlerin öznel iyi oluşları ile aile ortamındaki kontrol boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler çıkmamış olabilir. İlerleyen süreçte, ergenlerin kimlik, özerklik gelişimleri, aile ortamları ve öznel iyi oluşları arasındaki ilişkilerin incelenmesi literatüre katkı sağlayabilir.

Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, ergenlerin öznel iyi oluşun düzeyini yükseltmek için, aile ortamında birlik-beraberlik duygusunu yaşamaları önemlidir. Bu bulgudan hareketle, birtakım öneriler geliştirilebilir. Öncelikle aile terapistleri ve aile danışmanları, bu çalışmanın bulgularından faydalanabilirler. Aile üyelerinin ailede birlik-beraberlik duygusu oluşturmalarını sağlayabilirler. Bu noktada, ergenlerin aileleri ile olan ilişkilerini sorgulayıp, düzenleyebilirler. Aile üyelerinin birbirlerine karşı hissettikleri olumsuz duyguları terapötik ortamda ifade etmelerine, bu duyguları olumlularıyla de-

ğiştirebilmelerine yardımcı olunabilir. Anneler ve babalar, ergenleri aile ortamında kontrol etmek yerine onların özerkliklerini destekleyici, onlara güven verici ve onları cesaretlendirici iletişimde ve davranışta bulunabilirler. Anneler ve babalar, çocuklarıyla birlikte, aile birliğine katkıda bulunacak ortak etkinlikler düzenleyebilirler.

Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı, çalışmanın lise öğrenimi gören ve herhangi bir psikiyatrik tanı almamış ergenler üzerinde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda, lise öğrenimi gören, görmeyen ve psikiyatrik tanısı olan, olmayan ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin aile ortamı boyutları açısından karşılaştırılmalı olarak incelenmesi, literatüre katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, ergenlerin öznel iyi oluşları için aile ortamı önemlidir. İlerleyen süreçte, farklı çalışma gruplarıyla ve farklı değişkenlerle çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

Barrera, M., & Li, S.A. (1996). *Handbook of Social Support and the Family*. New York: Plenum Press.

Bjorklund, D.F. (2000). *Children thinking*. USA: Wadsworth Press.

Buist, K. L., Dekovic´, M., Meeus, W., & Van Aken, M. A. G. (2004). Reciprocal relationships between early adolescent attachment and internalising and externalising problem behaviour. *Journal of Adolescence*, 27, 251–266.

Diener E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin* 1984; 95:542-575.

Deiner E (2001). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*. 55 (1):34–43.

Dündar, D.(1999). Duygu durum bozukluğu ve psikiyatrik hastalarda aile ortamı ve bu ortamın hastaneye yattığı sıklığına etkisi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Gilman, R. S., & Huebner, E. S. (1997). Children's reports of their life satisfaction:Convergence across raters, time, and response formats. *School Psychology International*, 18, 229 – 243.

- Gilman, R. S., & Huebner, E. S. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 311 – 319.
- Erikson, E. (1984). *İnsanın sekiz çağı* (Çev. T.B. Üstün ve V. Şar). Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Eryılmaz A (2009). Ergen öznel iyi oluş ölçeğinin geliştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 7(4):975- 989.
- Eryılmaz A., & Atak, H. (Baskıda). Ergen öznel iyi oluşunun özsaygı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi. *ESOSDER*.
- Estevez, E. & Musitu, G. Herrero, J. (2005). The influence of violent behavior and victimization at school on psychological distress: the role of parents and teachers. *Adolescence*, 40,183-192
- Fowler, P. C. (1980). Family environment and early behavioral development. A structural analysis of dependencies. *Psychological Reports*, 47, 61 I-6 17.
- Fowler, P. C. (1982). Relationship of family environment and personality characteristics. *Journal of Clinical Psychology*, 38, 804-810.
- Hoopes, Murray H. (1987). Multigenerational systems: Basic assumptions. *American Journal of Family Therapy*, 15, 195–205.
- Huebner, E. S. (1991b). Correlates of life satisfaction in children. *School Psychology Quarterly*, 6, 103-111.
- Huebner, E. S. (2004). Research on assessment of life satisfaction in children and adolescents. *Social Indicators Research*, 66, 3 – 33.
- Huebner, E. S., Drane, J.W., & Valois, R.F. (2000). Levels and demographic correlates of adolescent life satisfaction reports. *School Psychology International*, 21, 281 –292.
- Hybron D (2000). Two philosophical problems in the study of happiness. *Journal of Happiness Studies*. 1, 207–225.
- Joronen, K.& Kurki, A.(2005). Familial contribution to adolescent subjective well being. *International Journal of Nursing Practice*, 11,3,125-133.
- Kağıtçıbası, Çigdem. (1996). *Family and human development across cultures*. Mahwah, Nj: Lawrence Erlbaum
- Kağıtçıbası, Çigdem. (2000). *Kültürel psikoloji ve kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.2. Baskı.
- Koker S (1991). Normal ve sorunlu ergenlerde yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması.
- Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1991
- Lyubomirsky S, Sheldon KM, Schkade D (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. 9:111–131.
- Markus, H., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224-253.
- McCullough, G., Huebner, E. S., & Laughlin, J. E. (2000). Life events, self-concept, and adolescents' positive subjective well-being. *Psychology in the Schools*, 37, 281 – 290.
- McKnight, C. G., Huebner, E. S., & Suldo, S. M. (2002). Relationships among stressful life events, temperament, problem behavior, and global life satisfaction in adolescents. *Psychology in the Schools*, 39, 677-687.
- McCullough, G. & Huebner, E.S. (2003). *Life satisfaction of adolescents with learning disabilities*. Manuscript submitted for publication.
- Morris, E. W., & Winter, M. (1978). Housing, family, and society. New York: Wiley.Rey, J.
- Moos, R. (1974). *Family Environment Scale (Form R)*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Minuchin, S., Fishman, C. H. (1981). *Family therapy techniques*. Cambridge,n
Massachusetts, And London, England: Harvard University Press.

Nahcivan, N.(1993). Sağlıklı Gençlerde Öz-Bakım Gücü ve Aile Ortamının Etkisi. İstanbul

Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.

Nalbant A (1993). 15–22 yaşları arasında bulunan ıslahevindeki, gözetim altındaki ve suç işlememiş gençlerin benlik saygısı ve yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Nickerson, A., & Nagle, R. J. (2005). Parent and peer attachment in late childhood and early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 25, 223 – 249.

Özabacı, N. (2006). Duyusal zeka ve aile ortamı. *Sosyal Bilimler Dergisi*.16, 169-165.

Park, N.(2004). The role of subjective well-being in positive youth development. *The Annals of American Academy of Political and Social Science*. 591 (1): 25-39.

Rask, K. Kurki,P.A.,&Paavilainen, E.(2003). Adolescent subjective well-being and family dynamics. *Scand J.Caring Sci*,17,129-138.

Rey, J. M. ve Plapp, J. M. (1989). Quality of perceived parenting in oppositional and conduct disordered adolescents. *Journal of the American Academy Child Adolescent Psychiatry*. 29: 382-385.

Saföz-Güven, İ.G. (2008). Fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik Statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık Örüntüleri ve psikolojik belirti türleri. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. Yüksek Lisans Tezi.

Usluer, S.(1989). The Reliability and Validity of the Turkish Family Environment Questionnaire. Unpublished Master Thesis. İstanbul: Bosphorus University, Faculty of Education, Educational Sciences Department.

Yavuzer, H. (1993): *Resimleriyle Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 4. baskı.

Zinn, M.B. Ve D.S.Eitzen. (1990). *Diversity in families*. New York: Harper Collins.

